Економіка

УДК 330.34.01:658

Ємельянов Олександр Юрійович
доктор економічних наук, професор, професор кафедри
економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка»
Yemelyanov Olexandr
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Business Economics and Investment
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-1743-1646

Жигало Оксана Юріївна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка»
Zhyhalo Oksana
PhD, Associate Professor of the
Department of Business Economics and Investment
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-8874-3276

Гаврась Дмитро Русланович
аспірант кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»
Havras Dmytro
Post-Graduate Student of the Department of
Business Economics and Investment
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0009-0003-6241-6618

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ВПЛИВ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ
INNOVATIVE POTENTIAL OF ENTERPRISES: ESSENCE, TYPES AND INFLUENCE OF RESOURCE PROVISION ON FORMATION

Анотація. *Вступ. Забезпечення зростання економіки України у воєнний та повоєнний періоди потребує досягнення стабільного економічного розвитку вітчизняних підприємств. Важливим різновидом такого розвитку є інноваційний розвиток суб'єктів підприємництва. Водночас, на теперішній час більшості вітчизняних підприємств властиві низькі темпи інноваційного розвитку або навіть повна його відсутність. Однією з головних причин цього явища є відсутність на багатьох підприємствах дієвих механізмів формування та реалізації їхнього інноваційного потенціалу. Проте, створення таких механізмів повинно базуватися на належних теоретичних засадах. Серед іншого, це стосується з'ясування сутності інноваційного потенціалу компаній, виділення його видів та встановлення особливостей формування, зокрема визначення тієї ролі, яку відіграє у процесі такого формування ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств.*

Мета. Метою дослідження є з'ясування сутності, виділення видів та визначення особливостей формування інноваційного потенціалу підприємств.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці науковців, присвячені управлінню інноваційним потенціалом підприємств.

В процесі дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення (для з'ясування сутності інноваційного потенціалу підприємств); групування (для групування видів інноваційного потенціалу та чинників його формування); моделювання (при побудові моделі впливу ресурсного забезпечення інноваційної діяльності на

формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства); логічного узагальнення (при формулюванні висновків).

Результати. З'ясовано сутність інноваційного потенціалу підприємств. Виконано групування видів зазначеного потенціалу. Встановлено головні чинники впливу на формування інноваційного потенціалу компаній. Визначено роль, яку відіграє у процесі такого формування ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств. Зокрема, встановлено, що формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства значною мірою відбувається завдяки покращенню ресурсного забезпечення інноваційної діяльності.

Перспективи. Застосування отриманих результатів у практиці діяльності підприємств дасть змогу вдосконалити процес управління їх інноваційним потенціалом. Подальші дослідження потребують емпіричного аналізу впливу ресурсного забезпечення інноваційного діяльності підприємств на величину їх інноваційного потенціалу.

Ключові слова: *підприємство, інноваційний потенціал, ресурсне забезпечення, формування потенціалу, інновація, інноваційна діяльність.*

Summary. *Introduction. Ensuring the growth of the Ukrainian economy in the war and post-war periods requires achieving stable economic development of domestic enterprises. An important type of such development is the innovative development of business entities. At the same time, at present, the majority of domestic enterprises are characterized by low rates of innovative development or even its complete absence. One of the main reasons for this phenomenon is the absence of effective mechanisms for the formation and implementation of their innovative potential at many enterprises. However, the creation of such mechanisms should be based on appropriate theoretical foundations. Among other things, this concern clarifying the essence of the innovative potential of companies, identifying its types and establishing the*

features of formation, in particular, determining the role that resource provision of innovative activities of enterprises plays in the process of such formation.

Purpose. The purpose of the study is to clarify the essence, distinguish types and determine the features of the formation of the innovative potential of enterprises.

Materials and methods. The materials of the study are the works of scientists devoted to the management of the innovative potential of enterprises.

The following scientific methods were used in the research process: theoretical generalization (to clarify the essence of the innovative potential of enterprises); grouping (for grouping types of innovative potential and factors of its formation); modeling (when building a model of the influence of resource provision of innovative activity on the formation of the strategic innovative potential of the enterprise); logical generalization (when formulating conclusions).

The results. The essence of the innovative potential of enterprises was clarified. The types of the specified potential were grouped. The main factors of influence on the formation of the innovative potential of companies were established. The role played by the resource provision of innovative activity of enterprises in the process of such formation was determined. In particular, it was established that the formation of the strategic innovative potential of an enterprise to a large extent occurs due to the improvement of the resource provision of innovative activity.

Discussion. The application of the obtained results in the practice of enterprises will allow to improve the process of managing their innovative potential. Further research requires an empirical analysis of the impact of resource provision of innovative activities of enterprises on the value of their innovative potential.

Key words: *enterprise, innovative potential, resource provision, potential formation, innovation, innovative activity.*

Постановка проблеми. Забезпечення зростання економіки України у воєнний та повоєнний періоди потребує досягнення стабільного економічного розвитку вітчизняних підприємств. Важливим різновидом такого розвитку є інноваційний розвиток суб'єктів підприємництва. Водночас, на теперішній час більшості вітчизняних підприємств властиві низькі темпи інноваційного розвитку або навіть повна його відсутність. Однією з головних причин цього явища є відсутність на багатьох підприємствах дієвих механізмів формування та реалізації їхнього інноваційного потенціалу. Проте, створення таких механізмів повинно базуватися на належних теоретичних засадах. Серед іншого, це стосується з'ясування сутності інноваційного потенціалу компаній, виділення його видів та встановлення особливостей формування, зокрема визначення тієї ролі, яку відіграє у процесі такого формування ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання, зокрема їхнім інноваційним потенціалом, присвячено праці багатьох дослідників. Вагомий внесок у вирішення цих питань зробили такі науковці, як Л. Васільєва [1], В. Гришко [2], А. Дунська [3], І. Єпіфанова [4], О. Ковтун [5], Ю. Мельник [6], Г. Осовська [7], Р. Скриньковський [8], Т. Тищенко [9] та ін. Вченими було встановлено значущість управління інноваційним потенціалом підприємств для забезпечення їх інноваційного розвитку, створено інструментарій розроблення стратегій такого розвитку та запропоновано дієві методи оцінювання його потенціалу. Водночас, теоретико-методичні засади управління інноваційним потенціалом підприємств на теперішній час не є повністю сформованими, зокрема не є остаточно вивченими закономірності утворення цього потенціалу.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є з'ясування сутності, виділення видів та визначення особливостей формування

інноваційного потенціалу підприємств. Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких головних завдань: здійснити тлумачення поняття інноваційного потенціалу підприємств; виконати групування видів зазначеного потенціалу; встановити головні чинники впливу на його формування; визначити роль, яку відіграє у процесі такого формування ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи інноваційний потенціал як різновид сукупного економічного потенціалу підприємств [10, 11], доцільно ототожнити інноваційний потенціал суб'єктів підприємництва з їхньою властивістю створювати та (або) впроваджувати у свою діяльність ті чи інші види нововведень, забезпечуючи при цьому достатньо високу величину фінансово-економічних результатів. Зокрема, така достатність може визначатися умовою перевищення прибутковості інвестицій у здійснення відповідних інноваційних заходів її мінімально припустимий з точки власників підприємств рівень.

Складність поняття інноваційного потенціалу підприємств зумовлює наявність різних його видів. Зокрема, можливо виділити такі види інноваційного потенціалу компаній:

1) за способом реалізації:

- потенціал розроблення та впровадження нововведень. Реалізація цього потенціалу відбудеться завдяки розробленню нововведень та їх подальшому використанню у власній господарській діяльності;
- потенціал впровадження нововведень, реалізація якого відбудеться завдяки впровадженню у власну господарську діяльність тих нововведень, які розроблено іншими особами;
- потенціал розроблення нововведень, реалізація якого відбудеться завдяки розробленню нововведень та подальшому продажу прав на їхнє використання іншим особам;

- комбінований потенціал, реалізація якого відбудеться одночасно кількома з перелічених вище способів;

2) за рівнем:

- високий потенціал, реалізація якого призведе до суттєвого зростання фінансово-економічних результатів господарської діяльності;
- помірний потенціал, реалізація якого призведе до помірного зростання фінансово-економічних результатів господарської діяльності;
- низький потенціал, реалізація якого призведе до несуттєвого зростання фінансово-економічних результатів господарської діяльності;

3) за моментом часу, на який визначається величина інноваційного потенціалу:

- наявний потенціал, який оцінюється на даний момент часу;
- прогнозний потенціал, який оцінюється на засадах прогнозування його величини у наступних часових проміжках;

4) за наявністю механізмів управління ресурсним забезпеченням:

- поточний потенціал, що формується за існуючого рівня ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств;
- стратегічний потенціал, який формується за умов максимально можливого покращення ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств;

5) залежно від виду розроблених та (або) впроваджуваних нововведень:

- загальний, який характеризує здатність підприємств розробляти та (або) впроваджувати у власну господарську діяльність усіх різновидів нововведень;
- частковий, який характеризує здатність підприємств розробляти та (або) впроваджувати у власну господарську діяльність окремих різновидів нововведень. Відповідно, частковий інноваційний потенціал за

різновидами нововведень може бути: продуктовим, технічним, соціальним, організаційним тощо;

6) за проміжком часу, впродовж якого формується інноваційний потенціал:

- короткостроковий потенціал, що формується впродовж проміжку часу, який не перевищує одного року;
- середньостроковий потенціал, що формується впродовж проміжку часу, який триває від одного до трьох років;
- довгостроковий потенціал, що формується впродовж проміжку часу, який перевищує три роки;

7) за видами фінансово-економічних результатів діяльності підприємств, зростання яких відбуватиметься внаслідок реалізації інноваційного потенціалу:

- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання прибутку підприємств від їхньої операційної діяльності;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання чистого фінансового результату підприємств;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання операційного доходу підприємств;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання фізичних обсягів виготовлення продукції підприємств;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання сукупного доходу підприємств, тобто доходу від усіх видів їхньої діяльності;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання ринкової вартості підприємств;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання частки підприємств на ринках збуту їхньої продукції;

- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання прибутковості підприємств, зокрема рентабельності власного капіталу;
- інноваційний потенціал, реалізація якого забезпечуватиме зростання власного капіталу підприємств;

8) залежно від одиниць вимірювання економічних результатів діяльності, зростання яких відбуватиметься внаслідок реалізації інноваційного потенціалу підприємств:

- натуральний, реалізація якого зумовлюватиме зростання тих економічних результатів господарської діяльності, які вимірюються у натуральних одиницях;
- вартісний, реалізація якого зумовлюватиме зростання тих економічних результатів господарської діяльності, які вимірюються у вартісних одиницях;
- відносна, реалізація якого зумовлюватиме зростання економічних результатів господарської діяльності, які обчислюються у відносному виразі;

9) за можливістю підвищення конкурентоспроможності підприємств:

- інноваційний потенціал, реалізація якого дасть змогу підвищити конкурентоспроможність підприємств, покращивши їхнє становище на ринках збуту продукції;
- інноваційний потенціал, реалізація якого не дасть змоги підвищити конкурентоспроможність підприємств. Даний випадок є характерним для ситуації, коли конкурентам підприємств є притаманною більша величина нереалізованого інноваційного потенціалу і ці конкуренти починають її активну реалізацію.

Отже, можливо констатувати наявність доволі значної кількості видів інноваційного потенціалу суб'єктів підприємництва. Таке різноманіття обумовлено, зокрема, існуванням цілої сукупності чинників

формування інноваційного потенціалу компаній. При цьому зазначені чинники доцільно поділити на такі їхні групи:

1) за місцем розташування: чинники, які характеризують чи утворюють внутрішнє середовище компаній; чинники, які характеризують чи утворюють зовнішнє середовище компаній;

2) за здатністю до змін впродовж деякого періоду: статичні чинники, міра та характер впливу яких залишаються незмінними впродовж певного періоду; динамічні, міра та характер впливу яких змінюються;

3) за можливістю керування: керовані чинники (які безпосередньо піддаються управлінським впливам з боку власників і менеджерів підприємств та, відповідно, цілеспрямованим змінам їхнього рівня); умовно керовані чинники (які лише за певних умов піддаються управлінським впливам з боку власників і менеджерів підприємств); некеровані чинники (які за будь-яких умов не піддаються управлінським впливам);

4) за характером впливу на утворення інноваційного потенціалу підприємств: чинники, що позитивно впливають на утворення інноваційного потенціалу підприємств; чинники, що негативно впливають на утворення інноваційного потенціалу підприємств;

5) за способом впливу на інноваційний потенціал підприємств: чинники безпосереднього впливу; чинники опосередкованого впливу (їхнє групування наведено на рис. 1);

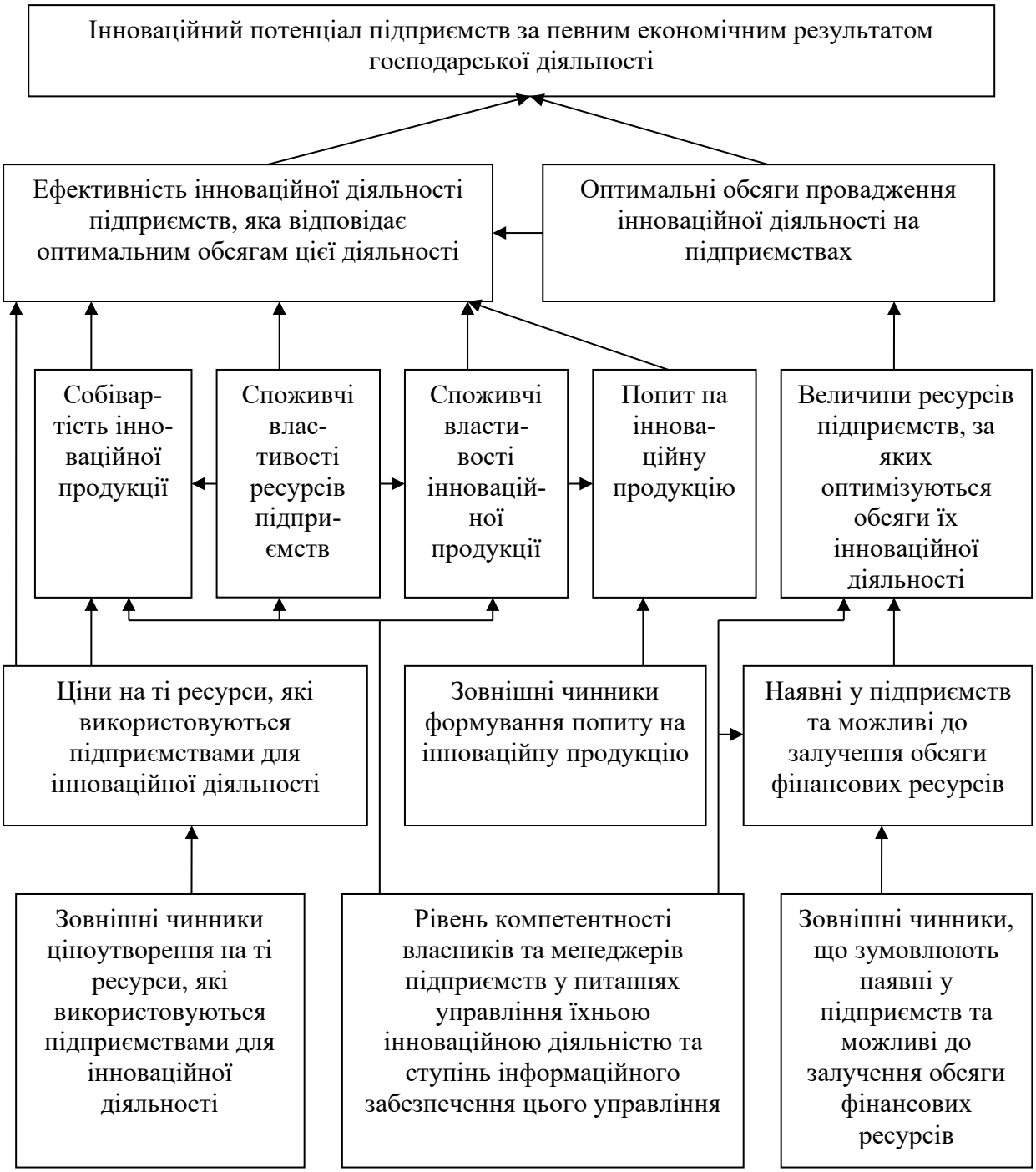


Рис. 1. Ієрархія чинників формування інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено авторами

6) за ступенем впливу: чинники, що суттєво впливають на величину інноваційного потенціалу підприємств; чинники, що помірно впливають на величину інноваційного потенціалу підприємств; чинники, що несуттєво впливають на величину інноваційного потенціалу підприємств;

7) за способом утворення: об'єктивні, дія яких має об'єктивний характер (зокрема, такими чинниками є норми витрат більшості видів виробничих ресурсів); суб'єктивні, дія яких зумовлена уподобаннями економічних суб'єктів (зокрема, такими чинниками є ступінь оптимізму, схильність до ризику тощо); комбіновані, дія яких зумовлена причинами як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру (зокрема, таким чинником є попиту на нововведення);

8) залежно від тривалості періоду впливу: чинники, що постійно впливають на інноваційний потенціал підприємств; чинники, що періодично впливають на інноваційний потенціал підприємств; чинники, що одноразово впливають на інноваційний потенціал підприємств.

З наведеного вище групування чинників інноваційного потенціалу підприємств випливає провідна роль ресурсного забезпечення інноваційної діяльності компаній у системі цих чинників. Можна стверджувати, що саме ресурсне забезпечення є головним внутрішнім фактором формування зазначеного потенціалу. При цьому варто виділити такі складові ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств: обсяги ресурсів, використовуваних з метою провадження цієї діяльності; споживчі властивості цих ресурсів; рівень компетентності власників та менеджерів підприємств у питаннях управління ресурсами їх інноваційної діяльності (рис. 2).

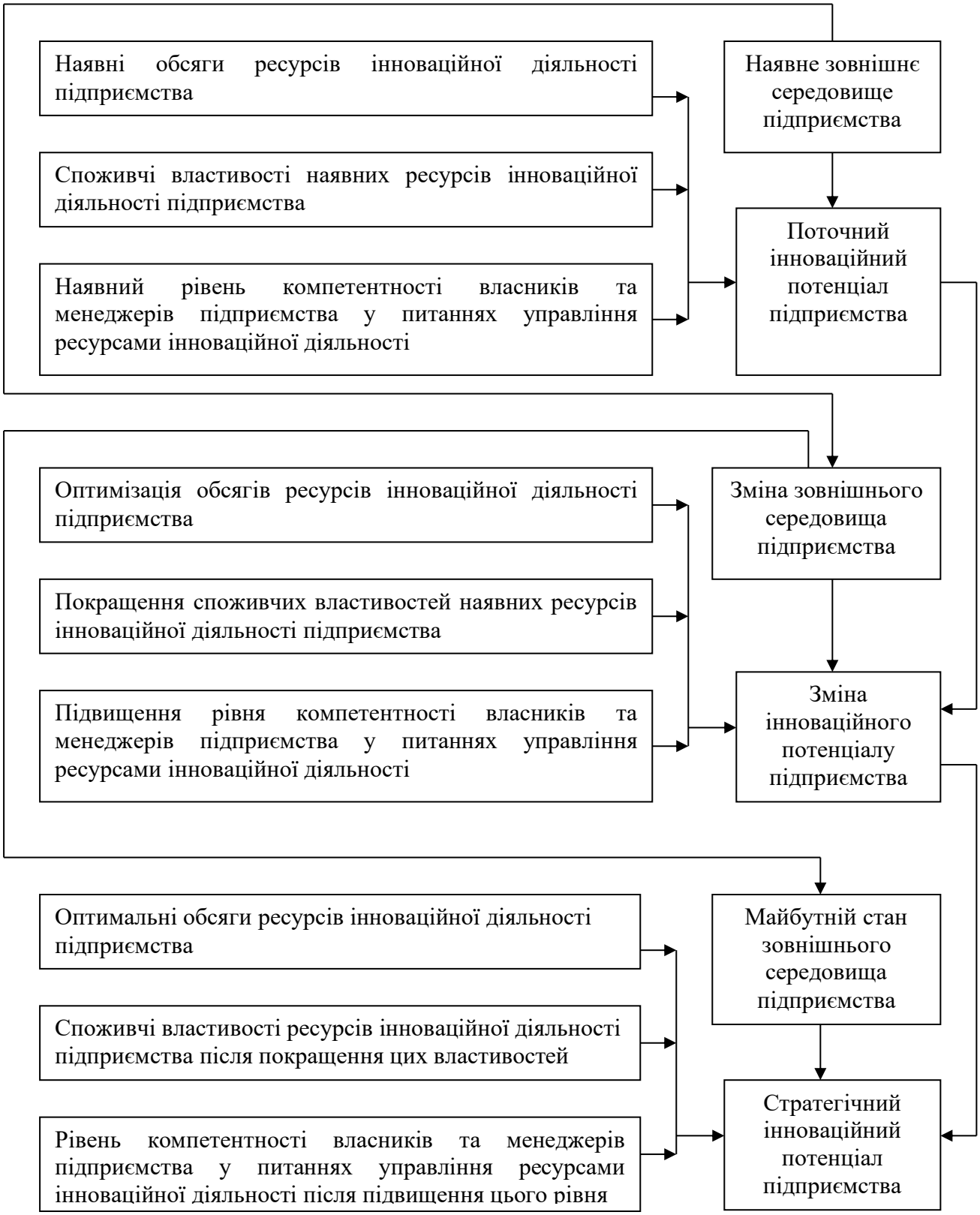


Рис. 2. Вплив ресурсного забезпечення інноваційної діяльності на формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено авторами

Таким чином, як випливає з рис. 2, формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства відбувається завдяки перебігу двох головних процесів, а саме – зміни (покращення) ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємства та змін у його зовнішньому середовищі.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Інноваційний потенціал суб'єктів підприємництва доцільно ототожнити з їхньою властивістю створювати та (або) впроваджувати у свою діяльність ті чи інші види нововведень, забезпечуючи при цьому достатньо високу величину фінансово-економічних результатів. При цьому існує низка різновидів інноваційного потенціалу компаній, які можуть бути згрупованими за: способом реалізації, рівнем, моментом часу, наявністю механізмів управління та іншими ознаками. Також варто відзначити існування значної кількості чинників та складного механізму формування інноваційного потенціалу компаній. Зокрема, такі чинники можуть бути поділені за місцем розташування, здатністю до змін, можливістю керування, характером впливу та іншими ознаками групування. Провідну роль у системі цих чинників відіграє ресурсне забезпечення інноваційної діяльності компаній. Тому формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства відбувається завдяки перебігу двох головних процесів, а саме – зміни (покращення) ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємства та змін у його зовнішньому середовищі. При цьому варто виділити такі складові ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств: обсяги ресурсів, використовуваних з метою провадження цієї діяльності; споживчі властивості цих ресурсів; рівень компетентності власників та менеджерів підприємств у питаннях управління ресурсами їх інноваційної діяльності. Подальші дослідження повинні бути присвячені емпіричному аналізуванню впливу ресурсного забезпечення інноваційного діяльності

підприємств на величину їх інноваційного потенціалу.

Література

1. Васільєва Л. М. Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. 2016. № 1 (39). С. 117–120.

2. Гришко В. А. Показники та методи оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. *Схід. Аналітично-інформаційний журнал*. 2010. № 7(107). С. 18–21.

3. Дунська А. Р. Індикатори оцінки інноваційного потенціалу розвитку промислового підприємства в умовах світового ринку. *Вісник НТУ "ХПІ"*. 2013. № 44 (1017). С. 48–58.

4. Єпіфанова І. Ю. Формування інноваційних стратегій промислових підприємств у сучасних умовах. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 33–39.

5. Ковтун О. І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*. 2013. № 4. С. 44–56.

6. Мельник Ю. М. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Т. 7, Вип. 4. С. 67–72.

7. Осовська Г. В., Фещенко А. О. Управління інтелектуальною складовою інноваційного потенціалу при здійсненні технологічних інновацій на підприємствах харчової промисловості. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3 (58). С. 54–60.

8. Скриньковський Р. М., Клювак О. В. Діагностика рівня готовності підприємства до здійснення інноваційної стратегії. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 96–101.

9. Тищенко Т. І. Оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ*. 2015. № 2 (2). С. 65–71.

10. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. Scientific *Bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). P. 141–149.

11. Yemelyanov O., Symak A., Zarytska O. Modelling the process of forming the potential of economic development of an industrial enterprise. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Czestochowa, Akademia Polonijna w Czestochowie*. 2016. № 3. P. 128–137.

References

1. Vasilieva L. M. Formuvannia innovatsijnoi modeli rozvytku natsionalnoi ekonomiky. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarno-ekonomichnoho universytetu*. 2016. № 1 (39). S. 117–120 [in Ukrainian].

2. Ghryshko V. A. Pokaznyky ta metody ocinjuvannja innovacijnogho potencialu mashynobudivnykh pidpryjemstv. *Skhid. Analitychno-informacijnyj zhurnal*. 2010. № 7(107). S. 18–21 [in Ukrainian].

3. Dunsjka A. R. Indykatory ocinky innovacijnogho potencialu rozvytku promyslovogho pidpryjemstva v umovakh svitovogho rynku. *Visnyk NTU "KhPI"*. 2013. № 44 (1017). S. 48–58 [in Ukrainian].

4. Iepifanova I. Y. Formuvannia innovatsiinykh stratehii promyslovykh pidpryiemstv u suchasnykh umovakh. Pidpryiemnytstvo ta innovatsii. 2020. Vyp. 13. S. 33–39 [in Ukrainian].

5. Kovtun O. I. Innovatsiini stratehii pidpryiemstv: teoretyko-metodolohichni zasady. *Ekonomika Ukrainy*. 2013. № 4. S. 44–56 [in Ukrainian].

6. Melnyk Yu. M. Innovatsiina stratehiia pidpryiemstva yak dzherelo yoho konkurentnykh perevah. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*. 2015. T. 7, Vyp. 4. S. 67–72 [in Ukrainian].

7. Osovsjka Gh. V., Feshhenko A. O. Upravlinnja intelektualjnoju skladovoju innovacijnogho potencialu pry zdijsnenni tekhnologhichnykh innovacij na pidpryjemstvakh kharchovoji promyslovosti. *Innovacijna ekonomika*. 2015. № 3 (58). S. 54–60 [in Ukrainian].

8. Skrynkovskyj R. M., Kliuvak O. V. Diahnostyka rivnia hotovnosti pidpryiemstva do zdijsnennia innovatsijnoi stratehii. *Biznes Inform*. 2016. № 7. S. 96–101 [in Ukrainian].

9. Tyshhenko T. I. Ocinjuvannja innovacijnogho potencialu promyslovogho pidpryjemstva. *Ekonomichnyj visnyk DVNZ UDKhTU*. 2015. № 2 (2). S. 65–71 [in Ukrainian].

10. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). P. 141–149.

11. Yemelyanov O., Symak A., Zarytska O. Modelling the process of forming the potential of economic development of an industrial enterprise. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Czestochowa, Akademia Polonijna w Czestochowie*. 2016. № 3. P. 128–137.